

9
EXAMEN VARIARUM LECTIONUM,
QUAS AD TEXTUM JESAIÆ HEBRÆUM
ALEXANDRINA VERSIO EXHIBET,

Cujus

PARTEM NONAM.

CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNS.

Modeste sistunt

JACOBUS BONSDORFF,

S. S. Theol. Licentiat. & Adjunct. Ordin.

Et

DANIEL FREDERICUS ROSCHIER.

Wiburgensis.

IN AHDIT. MAJORI DIE I. DECEMBRIS MDCCCIV.

h. a. m. s.

ABOË

Typis FRENCKLIANIS.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT
5712 S. UNIVERSITY AVENUE
CHICAGO, ILL. 60637

JACOBUS HENRICUS VAN
MUSCHBACH

PHYSICS DEPARTMENT
UNIVERSITY OF CHICAGO

Rabab quiescens, inactiva Ægyptus, cujus nomen fuisse *Rabab*, prophetis frequentatum, abunde probant exempla Jes. LI: 9. Pl. LXXXVII. 4. aut: *timet ipse heros, qui fiduciam adderet*. Hoc quidem posteriori sensu verba explicuere MICH. DATH. Nov. Svecus Metaphrastes, רַבַּב in Hiphil. forma Particip. efferentes, Græcumque interpretem provocantes; neque incommode diceretur Ægyptus heros qui faceret, ut periculum cesaret, ac animos confirmaret. Quum vero Propheta ipse allato alio loco nomen *Rabab* de Ægypto usurpaverit, atque Arabes & Ægyptii adhucdum appellent hanc regionem *Erib*, propter ejus formam piro similem, quemadmodum Græci eandem Δελτα nominare siveverunt, atque dictio ipsa רַבַּב יְרֵבִי jubeat expectare aliquod nomen Symbolicum, quod tabulæ publicæ inscribatur, ut Jes. VIII. 1. longe probabilior est DOEDERL. LOWTH. LUTH. ceter. sententia, vocabulum רַבַּב in Hiel pronuntiatum continere descriptionem τῆς *Rabab* (*Erib* h. e. Ægypti) *quiescentis*, ac frustra in auxilium Judæis provocandæ. Immobilis & veluti quieti commissa perstat, fortissima hæc gens, parum curans quid efflagitaverint Judæi. Prout enim omne hoc consilium procerum Judaicæ gentis, opem Ægyptiorum intempestive implorandi, plane inimicum erat Divinis per Prophetam enuntiatis promissis atque mandatis, solenniter quoque talia consilia irrita fore denunciat vates, Divinam providentiam solam expetendam exhortans, Concidit hoc etiam pacto conjectura Celeb. PAULI in Clavi, שַׁבַּת יְרֵבִי *timor eorum cesavit* legere (vadens præter syntaxin non minus, quam scopum ipsum orationis.

Verf. 8. Pro לָעַר legunt antiqui, & inter hos Alex. לָעַר *eis μαρτυριον*, in testimonium; quæ lectio utpote a serie textus inculcata, præoptanda omnino est. In sem-

piternam futuri avi memoriam insculpere vates jubetur
 symbolicam summi Numinis comminationem, atque testan-
 tur Hebræorum certissimi Annales, quam mirabili mo-
 do, atque velut in conspectu ceterarum gentium stu-
 pentium & quiescentium, Asyriam gentem, Senacheribo
 duce Judaicos infestantem fines, profligaverit potentissi-
 ma Dei manus. Conferatur quoque locus Deuter. XXXI:
 19. 21. 26.

Verf. 17. Parallelis locis Deutr. XXXII: 30. & Le-
 vit. XXVI: 8: cum hoc loco collatis, concludit Rever.
 Lowth, vocabulum aliquod e textu Jesaiano excidisse,
 quod prioris membri voci אלה respondere possit, adeoque
 restituendum ex citatis illis svadet רבבה *decem millia*.
 Quo additamento, ex Alexandr. interpretis auctoritate
 quodam modo confirmato, hunc sensum posterius da-
 bit membrum; *Decem millia fugient ad increpitum quin-
 que minitantium*. Poterit tamen sine aliquo adjuncto vo-
 cabulo, sententia commode per Ellipsin intelligi & expli-
 cari, quemadmodum rite DODD. DATH. cet. suppressum
 omnes, & Græcus jamjam πολλοι tenuerunt: omnes ad
 clamorem quinquorum, fugam petent. Estque hæc ellipsis
 כל כן satis conspicua in forma תכון secund. persf plur.
 vos (omnes scil.) *fugietis*, quam verborum flexionem
 haud sine summa elegantia admisit propheta, levi per-
 stringens ironia timidos incredulosque sui avi homines.
 Similem ellipsin vid. I Sam. XXX: 8.

Verf. 19. Bina acclamatio ad populum Sioniticum,
 Hierosolymis habitantem, rite exprimitur in textu malo-
 rethico, nisi quod pro שׂב in *Fut.* legendum sit שׂב in
Particip. ut recte monuit DOEDERL. Proinde non opus est,
 ut Græci interpretis auctoritate integrum vocabulum
 שׂב addatur τω עם, atque in sequentibus particula ל
 cum ל permutetur, unde non modo frigida cyadet prom-
 mis-

missio, sed etiam parallelismo contraria. Atque vix in errorem inductus credatur Græcus, nisi dubiam ante oculos habuerit inscriptionem textus, per se quidem limpidissimi, "*Gens Sionitica, Hierosolymas inhabitans! non est quod lacrymas fundas —*" Quem textum ita interpretatur allatus interpres: διότι λαός άγιός εν Σιών οικησει και ιερουσαλημ κλαυθμω εκλαυσει, ελεησον με κ. τ. λ. quibus e verbis, quis sanum extorquebit sensum?

vers. 25. In stabiliendo Masorethico textu laudare hic juvat Alexandrinum, qui bene translulit verba: יום כן גררה εν τη ημερα εκεινη εταν απολωνται πολλοι η. e. *die stragis magne, &c —* וְכַן יִגְרַרְוּ עָתָּה יִפְּסָוּ הַמִּגְדָּלוֹת *quum turres corrudentur & disjicientur.* Diem imperio Babylonico exitialem depingit Propheta, pro more poetarum satis familiari, atque suæ linguæ idiotismo, qui licet verbum פָּסָו *cadere* interdum de heroibus ac principibus in prælio occumbentibus frequentare soleat, proprie tamen de rebus quibuscunque. e. c. turribus, decidentibus usurpat. Quare minus necessaria videtur mutatio in יום כן גררה in Particip. Piel. de *proceribus* s. *magnatibus*, neque auctoritas Symm. μεγαλοσ, Aqu. μεγαλωνομενσ & Chald. ין רברבן tantum efficiet, ut ceterorum cum textu collabatur consensus.

vers. 26. Pulcerimam imaginem *solis septuplo nitidioris* tanquam superfluam & rythmo poetico minus accommodatam exterminare studet Lowth, quia in nonnullis msc. Alexandrinæ versionis ea non compareat, sed calculos Criticorum non omnino demeruit, quum manifestum sit, omissionem hanc quorundam codicum nihil contra veritatem textus & hebraici & græci valere posse. Hic vero habet: το φως τε ηλις εσαι επταπλασιον εν τη η-

μῆρα: Sol' septem dierum splendorem adunasfe videbitur,
DATH.

Verf. 32. Gravissimam comminationem, in qua tan-
topere haerent atque in diversa abeunt Interpretes, no-
stro quidem ex sensu, illustrabimus prout grammatica
hebraici textus sponte se offerat syntaxis & ordo. Jure
autem primo ponimus, מטה nullo modo designare posse
Asyrium ipsum hostem potentissimum. Deo sic permit-
tente grassantem, ut sagacissimo DATHIO, Gatakeri placuit
hunc locum explicare, etenim מטה & מוט synonyma
sunt vocabula, ad idem relata subjectum, quod in præ-
ced. vers. apertissime indicatur; *Deus virga, baculo suo, per-
cutiet insolentem illum hostem:* מוטרה autem, utpote epi-
theton baculi, nihil aliud sonabit quam *rigidum, bene fun-
datum, fortem*, nec est insolens adeo dictio: *virga funda-
ta*, pro, *firma*, ut lectionem mutare in מוטרה *castigatio-
nis* cum LOWTH MICH. CUB. in animum inducere opus
sit. Quid vero מוטרה כל מוטרה *omnis transitus* significet, ob-
scurius esset, nisi constructio horum verborum cum
מטה מוטרה, periphrasin quandam virgæ gravissimæ, *con-
flictum* scilicet sive ictum, quo virga extendatur aut trans-
eat in hostem, cogitare juberet, quamquam nec multum
repugnabimus aliis Interpretibus, qui circuitum exponunt,
præeunte Græco: *εσαι αυτω κυκλοθεν*. Referatur autem u-
niversa hæc sententia, nominativo pronuntiata calu de
Deo, ad sequentia: בתפים זבכרות *tympanis & citbaris*,
imoxque patebit, quem sensum vates ipse exprimere vo-
uerit: *unaqueque plaga* (quavis ictus) *virgæ rigidissimæ,*
quam Deus supra eum (Asyrium) *admovebit, tympanorum*
& citbararum concentu fiet (comitatus erit). Prout enim
mos veterum & recentiorum tulit, in proeliis atque
conflictibus varium excicare concentum tubarum & tym-
panorum, ita etiam vates Divinus Deum fortissimum sui
po-

popoli propugnatorem fingit sub gravissima plaga, quam Assyrio infligat hosti, jubilantium Judæorum stipatum choro. In hac vero tota imagine, quam mire hallucinetur Alexandrinus, ex hisce ejus verbis apprime patet: *εσαι αυτω κυκλοθεν, οθεν ην αυτων η ελπις της βοηθειας, εφ η αυτος επεποιθει, αυτοι μετα τυμπανων και κιθαρων πολεμηθησιν αυτον εκ μεταβολης.* Nec minus mirari convenit, qua via Celeb. PAULUS in *Clavi* h. l. ad longe aliam interpretationem de constitutione (fundatione) regiminis Dei, in populo Judaico quibusvis sub festis regalibus de novo velut confirmati, universo reclamante contextu devenerit.

Verf. 33. Non sine hæsitatione quadam conjecerat dudum MICH formam מִיחַ posse tanquam Hophalicam censerī verbi מִיחַ quia in Græcæ versionis accuratiori editione translata sit vocabulo *απατηθηση*. Sed inter omnes convenit, immo illustri huic Critico ipsi apparuit, maxime incommodum hinc oriturum esse sensum, quum e contrario vulgatissima interpretatio de loco illo Tophet sive Hinnom, valle Hierosolymitana ad austrum, in qua Cananæi primum dein vero Israelitæ, haud raro turpissima sacra instituerant in honorem Molochi, quem vero locum pius rex Hiskias deinceps purgaverat, apprime fictionī poeticæ conveniat. Ironice enim sistit propheta cadavera hostilis exercitus Assyrii, regemque adeo ipsum, post funestam immensamque cladem in valle Tophet exstructo ingenti rogo comburenda esse. Utrum hoc reapse contigerit, postquam Senacheribi copiæ mirabilem stragem passæ fuerint, definiri propter historiæ defectum nequit.

Caput. XXXI.

Verf. 2. Commodè satis dicitur Deus non permutare ac irrita reddere *sua promissa* רַבְרוּ, jam antea per
Pru-

Prophetam genti Judaicæ impertita. Græcus quidem in Singul. transulit: ὁ λόγος, unde tamen nemo textum mutandum judicet cum nonnullis Criticis hodiernis. Multa sæpiusque repetita erant Divina promissa & mandata, quare eadem bene in Plur. nam. exprimuntur, quamquam alibi aliter.

Verf. 6. Concedendum quidem est, non infrequenter esse Enallagen personæ in scriptis Hebræorum atque Jesaiæ nominatim, interim cum in una eademque sententia sive parallela dictione varietas ejusmodi inveniatur in textu, omnes vero antiqui translatores eandem referant personam, atque facilis fuerit errandi copia in depingendis litteris ה & ה, propterea pro וְיַעֲקֹב in tert. persona, forte legendum וְיַעֲקֹב in secund. Græc. flectit ad participialem formam: οἱ τὴν βαθεῖαν βέλτην βελεσόμενοι.

Verf. 7. Hujus autem loci enallagen, qua permutare cernitur propheta personam e tertia in secundam יְיָ, יְיָ, haud sine emphasi esse, similemque Cap. I: 26. facile est ad intelligendum. Pertinet enim ejusmodi dictionis permutatio ad affectum loquentis concitatiores, vid. annot. ad *cit. loc.*

Verf. 8. Quam vani & infructuosi hostium forent insultus in gentem Judaicam describit propheta sic, ut universam eorum cladem non repetat ab humanis artibus ac bellaudi peritiâ sed Divina immentâ potentia. Proelio ac gladio cadet Assur, non autem hominum sive heroum illo, sed, ut mens scriptoris tacita jubet cogitare, Dei omnipotentis gladio. Cui sententiæ consona omnino est altera. *fugiet sibi* וְיָסֹבֵב הִי הֵן h. e. in fugam se vertet. Mos enim loquendi & Hebræorum & ceterarum gentium, id secum fert, ut nomen reciprocum addatur verbo, ad signi-

significandam omnimodam actionem; Adeoque non audiendi sunt Critici, qui lectionem sollicitant vulgarem, ad Alexandrini & Vulgati provocando auctoritatem. Habet vero ille: *Φευξεται εκ απο προσωπε μαχηρας*, quod licet haud incommodum pariat sensum, per se spectatum, minus tamen ad antecedentem quadrabit dictionem; gladius enim omnipotentis ita Assyrium hostem & clade prosternet & terrore implebit, ut in fugam se vertere consultius ducat; quam interpretationem quoque ceterorum antiquorum testium, & maior tharum confirmat auctoritas, qui sicubi varietas quaedam textus adfuisset, eandem sub lectione *keri* adnotassent.

Caput. XXXII.

Verf. 7. Quam lubricum sapius sit, veteres allegare interpretes pro lectionis quadam tuenda varietate, hic quoque locus evidenter satis probabit. Quum enim descripserit propheta improbum hominem, qui tenuioris fortis homines, afflictos maxime & famelicos, crudelissimo vexaverit modo, atque pios Dei cultores malis suis contorserit artibus, addit, eum verbis suis fallacibus pauperes in judicio penitus vexare. Quis vero a scriptore tantam postulet exactitudinem, ut cuivis sententiae suam adjungat verbum proprium, nec e praecedenti parallela dictione quidquam in sensu repetat; atqui repetisse certo sive suppressum cogitare cernitur propheta verbum לחבל, in verbis: *וְיִבִיר לְיָמָיו טַשְׁשֵׁט* cum causam pauperis agat. sive in causa pauperis iustissima, eum vexat. Hinc tuto colligitur, Alexandrinum non a textu aberrasse aut additamento correxisse, licet verba allata hunc in modum transtulerit; *και διασηδεται λογος ταπεινων εν ηγιστοι*, unde precariam ansam nonnulli arripuere, inetgrum vocabulum

lum: להפר textui restituendi, quasi ex antiquis exciderit idem codicibus. In salvo autem manente textu, vix aliter eum explicare convenit, quam prout Græcus jamjam præoptavit.

Verf. 11. Otiosam esse crisin nonnullorum, vocabulum quoddam e textu Hebraico hujus verf. scilicet deperditum conquerentium, easdem ob causas, ac in antea allato versiculo urgemus, imprimis vero quia ellipsis vocab. פש quod חגרה superaddere placuit nonnullis, haud insveta sit in hebraismo Biblico, ut patet ex locis Jes. XX: 2 Amos. VIII: 10. Joel. I: 13. Ipse contextus & consilium orationis satis edocebit, qualis lumborum-cinctura sive tristior sive lætior subintelligatur. Tristitiæ signum erat lacera vestis, & hanc quidem (פש) interpretamenti loco addidit Græcus, cum Syr. & Arab. ut rite lectionem Alexandrini ex editione Complut. cet. restituit LOWTH. Nemo tamen inde textum resingendum esse sva-deat, nec opus est cum Celeb. PAULO, particulam ו elidere, ut חגרה in nomin. forma cum ערה construi possit hoc sensu: *denudare vestimenta.*

Verf. 12. Quandoquidem inde a versu 9. de fœminis antea fuerit sermo, atque constructio ספרים in Mascul. genere, cum על שרים *ubera*, insolita & nimis anomalia sit, valde se torquent Interpretes, ut sanum sensum ex his verbis eliciant. Plerique igitur textus lectionem sub mendo cubare autumarunt, levem mutationem τσ *Schin* verbi שרים *ubera*, in *Sin, agri*, præferentes. Per errorem vero laudat LOWTH antiquos translatorez quasi cum *Sin* pronuntiarint; omnes enim constanter textualem scrip-tionem retinuerunt, (Græc. ἐπι των μαζων κοπτετε, ἀπὸ αἰγῶν ἐπιδυσμημάτων) & paronomasiam verborum rite ob-fer-

servarunt. Quod ad Enallagen generis attinet, dudum monuerunt GLASS & DATH in Philolog. S. eandem non esse Scriporibus Sacris vitio vertendam, sed ex pristina libertate dicendi arcesendam, quum in ipsa lingua Arabica frequentes sint ejusmodi, non modo in pronomi-
 bus verum etiam in verbis conspicuæ generis permutationes. Exempla hujus hebraicæ syntaxeos vid. ap. Glasf. cit. l. p. 161 sequ.

Verf. 19. Variam nec inelegantem adnotasse juvabit Alexandrini explicationem verus difficillimi: ἡ δὲ χαλαραὶ εἰν καταβῆ, ἐν εὐ υμῶν ἦξει, καὶ εἰσονται οἱ κατοικῆντες ἐν τοῖς δρυμοῖς πεποιθότες, ὡς οἱ ἐν τῇ πεδίῳ. Quid autem legerit in textu, aut quomodo ad hunc sensum pervenire potuerit, ne conjectari quidem potest, multo minus ejus vestigiis inhærendum est ad corrigendum textum, quem satis ambiguum aut dubia scripture corruptum, pro suo ingenio interpretabatur, omnem verborum compagem ad Judæos restringens. Nec multum abludit Celeb. PAULUS, qui hunc sensum e textu extorsit: *man wird die städte anlegen, wo man fruchtbare thäler und kühlung aus den wäldern hat.* In confesso autem est, vocabulum בָּרַךְ minime in bonam accipi posse partem de fertilitate ac refrigeratione terræ, quum horridam tempestatem ut plurimum innuat, atque פָּלַשׁ constanti idiotismo *depressionem, humiliationem* significet; quare de hostibus Judaici nominis necessario erunt explicanda. Ubi enim læta omnia ac hilaria aguntur in gente Judaica post devictos suos hostes festa, tristissima hos superveniet grando, totam devastatura regionem sylvestrem, immo urbs insolentissima, Babylon scilicet, in ipsa planitie depressa everlaque jacebit. Ut enim contraria contrariis maxime illustrantur, sic lætis futurorum temporum spectaculis, inspergit propheta tristem Babylonicæ civitatis scenam ruinamque.

Capit. XXXIII.

Verf. 1. A textu Masorethico adeo aberrat Græca versio, ut quamquam in testimonium migrandæ lectionis minime possit adhiberi, operæ tamen pretium fuerit discrepantias ejusdem ipsis suis verbis adnotasse *ἑαυτοῖς ταλαιπωροῦν ὑμᾶς ὑμᾶς δὲ εἰς πῆλιν ταλαιπωροῦν, καὶ ὁ ἀδελφῶν ὑμῶν εἴ αἰθετεῖ; ἀλλοιοῦνται οἱ ἀδελφεὶς καὶ παραβηθήσονται, καὶ ὡς σὺς εἴφ ἡμαρτία, ἕως ἡττηθήσονται;* Ne augurari quidem tuto licet, quid & quomodo verba textualia sibi depicta habuerit nisi forte ככלך *consumentem*, de tinea & כגד *de veste* intellexerit. Confirmatur autem hypothesis antea allata, codicem, quo usus fuerit Alexandrinus, Græcis exaratum fuisse litteris, unde tanta exoriri diversitas verborum ac sensus longe faciliori via potuerit; nec enim semper negligentia & summa oscitantia accusandus erit quum in multis aliis locis presso pede textum sequi cernatur; non vero habet textus hujus loci quod tantisper scrupulos movere possit, nisi forma ככלך, in qua Græcus imaginem tineæ sibi finxerat, Chaldaus autem cum Syr. & Vulgat. radicem ככלך jure posuerunt hoc sensu: *quando defatigatus fueris, ὅταν κοπιῶσῃ ἀδελφῶν* Symmach. atque sic optime exprimitur affectus loquentis & universi contextus consilium. Legendum ergo sine dubio ככלך, addito כ radicali, quæ littera sæpius in manuscriptis elisa deprehenditur propterea, quod ex quiescentibus sit. Insolentissimus Assyrius hostis inducitur a Deo increpitus severissime, quod sine ulla causa atque impune regiones vastaverit bene multas, defatigatus autem & desiciens grasfari, ipse cogatur aliquando adversam experiri fortunam. Non possumus ergo conjecturæ Capelli ceter. adstipulari, pro tuenda radice ככלך & lectione ככלך

per-

perfecta perfidia, DOED. quamvis sententiam peropportunam inde suboriri faciles largiamur, multoque minus cum PAULO verbum, Hebraeis inusitatum, Arabibus vero frequens לל tradere huic adaptare convenit loco: *quemadmodum te met tradidisti, consecrasti perfidiae*. In infinitum enim cogere ac excogitare novas hypotheses & conjecturas, nec in consuetis aut familiaribus usuque tritis subsistere, sed omnia fingere subvertere, corrigere & immutare, ubi opus minime sit, non est cauti interpretis aut modesti critici.

Verf. 2. Cum Antiqui fere omnes legisse deprehendantur לל cum affixo I. pers. pl. non autem in 3. pers. cum textu לל, atque hæc antiquior lectio in ipso sensu fundamentum habeat atque parallelismum exprimat, tanto magis eam præferendam ducimus textuali, unde nullus fere sanus elicitur sensus, quanto certius sit in, msc. codicibus לל & לל sæpiuscule permutari. Alexandrinus haud inepte dedit: *εγενετο το σπερμα των απειθεντων εις απωλειαν*, sed est merum interpretamentum, ejusdem generis & fontis, cum versu præced. Parallelas dictiones quis non animadvertit: *esto nostrum auxilium (brachium) quotidie, nostraque salus in angustia tempore*.

Verf. 3. לל præ sono strepitus h. e. fortissimo, claram admodum dat intelligentiam, adeo ut præter necessitatem sit, cum Alexandrino & Syro legere לל. *δω φωνη τε φοβε*. Dubitatur vero jure utrum Interpretes nominati aliter in textu legerint; strepitus enim quivis cum terrore conjunctus est.

Verf. 7. Insigni licet additamento Græcus textum hujus verf. videatur interpolasse, his quippe verbis *ιδε δη εν τω φοβω υμων ετοι φοβηθησονται ες εφοβειδε, βοησονται αφ υμων*, quorum nullum est in hebraico codice vestigium; in ceteris tamen haud absone explicuit difficillimam

mam formam מלררן *αγγελος nuntii*; atque non tam ejus ex auctoritate, quam potius ex hebraico usu vocabuli לררן cui responderet Arabica dictio *leo Dei*, immo quoque ex parallelismo satis perspicuo, optimam censemus hanc interpretandi rationem, sive de *heroibus*, instar leonum fortissimis exponatur, sive de *legatis* & nuntiis, qui scilicet missi fuerant a Rege Hiskia ad irruentem Sennacheribum, ut pacis conditionem peterent & effligerent, quos vero Assyrius hic rex duriter admodum a se dimittebat, conf. Jes. XXXVI. II. Posteriorem hanc vocabuli vim jure prætulit DODERL. *En, legati publicos clamores cient*. Univerſa sententia ad parallelismi leges relata optime se tuebitur, nec obscurum erit, intelligere qui factum sit, ut legati inprimis nominentur heroes; quum se contrario difficilium erit, de ipsis heroibus in Judaico exercitu explicare, qui summa pressi obsidionis angustia in clamores erumpere dicerentur. Neque tamen dissimulandum est, posse etiam hoc epitheton heroum in ipsos hostes Assyrios, quasi clamorem bellicum edentes, quadrare, nisi cum idiotismo hebraici sermonis convenientius sit, קע de lugubri sive calamitoso clamore, planctibus exponere, quemadmodum synonymum vocabulum ככה flebilem exprimit vocem. Quocumque punctis legendum modo, certum est, mutatis punctis legendum esse מררן, cujus singularis לררן conspicitur Jes. XXIX. I de Hierosolymis. Aliter distingendam vocem in לררן *apparebo illis* dudum multi ex Antiquis censuerunt, quos sequitur PAUL, sed diluta adeo & poetice constructioni inimica est hæc ipsa hypothesis, ut ne adferri quidem mereatur.

Verſ. 9. Elegans est prosopopoeia rugientis montis Basanitici & Carmelitici; strepentiſſimis enim armis hostium

um & undiquaque concurrentibus bellicis turmis, horribili rugitu personant hi montes, summam quasi præsentientes vastationem. Verbum נע עם cum נע, נע vel נע permutasse videtur Alexandrinus, in vertendo: *Φανεροι εσσι γαλιλαιαι*; quem sequitur LOWTH, hoc sensu: *ornatu suo orbata, nudata*, frustra autem lectio recepta sollicitatur, manifestum præbens contextum & cum idiotismo hebraici sermonis congruens. נע quippe ex origine sua & onomatopœia valet: *rudere, obbrutescere*, unde generalior notio *vastationis, concussionis*, quam Chald. Syr. Kimchi, ac multi recentiorum propter parallelismum verborum ללסן, לספ cet. adoptarunt. Alii autem ad Arabicum præter necessitatem confugientes, novas intulerunt significaciones. In tanta autem non modo Interpretum disensione verum etiam notionum diversitate, consultus sine dubio erit, & ad prosopopœicum dicendi genus accommodatius, primam verbi premere notionem *rudendi*, neque omni probabilitate hoc nobis videtur destitui, ex ipsa rerum natura judicantibus. Basaniticæ enim silvæ montanæ latissima uberrimæque præbuere animalibus pascua, & passim laudantur in scriptis Hebræorum Basanitici tauri utpote ferocissimi, & pinguisissimi; Hinc ergo totum Basanem montem & Carmelem commode rudentem sistere potuit Propheta, ut innueret universos greges armentaue horum montium præ vastatione ingruente, horribilem edere clamorem. Rudere vero proprium est cornutis animantibus, ergo quoque per fictionem Poeticam Basani & Carmeli tribuitur.

Vers. 21. Planissimus est sensus, textusque certe in corruptus. Nunquam dimovebitur Hierosolyma, sed erit *ibi* דש summus Jehova potentissimus, verlabitur in Sione Deus, eumque proteget. Græcus autem cum Syro legisse videtur דש το όνομα τε κυριε, quod præfert LOWTH

sine urgente necessitate. Quamquam enim magno cum fructu multis in locis adhiberi Græca poterit versio, ad eruendum verum Hebræi textus sensum, non tamen majoris facienda erit, quam ipse textus originarius, qui debita descriptus circumspectione, atque minori errandi expositus periculo, longe facillimam sapius profert ideam seriemque Scriptoris Sacri; Conjectandi vero ubi semel insolentius grassari incipiat licentia, quis finem faciet. Neque tamen nos omnem proscriptioni volumus conjectandi libertatem, ut quippe uberior ex pluribus sententiis veriora eligendi detur materies, sed modus in omnibus tenendus est.

Vers. 23. Pro תרומה cum affix. 3 pers. Alexandr. & Vulg. videntur legisse תרומה cum aff. 2 pers. sing. *οὐκ ἐκλινεν*, & particulam negativam לא expressisse, sed vero docente KOPPE ad הן. nihil omnino desideratur, neque opus est personæ mutatione, si modo teneatur תרומה *funes tui* esse nominativum casum, ad quem verba נשאו, ירזקו, & פישו una cum תרומה referenda sunt. Sensus: *funes tui remittent vim suam adeo, ut non amplius malum nauticum sustinere possint.*

Caput. XXXIV.

Vers. 12. Quamquam a Masorethico textu non omnino dissentiat Græcus, sed proxime eum eo conveniat in explicanda forma difficillima תרומה, hic tamen breviter adnotetur consensus, ut pereat suspicio, quam textui utpote mendoso injicere recentior crisis nonnullorum voluerit. Atque ad oculum patet, docentibus DOED. ROSENH. KOPP. MICH. cet. parallelismum esse exactum verbo-

horum עֲרִיב & עֲרִיב *Principum, optimatum*; nec difficile est, sensum ipsum exquirere hujus versiculi, qui ita prodibit. *Optimates ad regnum frustra vocabuntur capesendum, omnesque Principes nulli erunt. Nobiles vocantur ad regnum h. e. ex regia illustriori familia orti exquiruntur, ut imperii curam in se suscipiant, sed nemo talis, erit* (ad est) *Omnēs interfecit, nec ullus superstes. Græcus ita effert: οἱ ἀρχόντες αὐτῆς οὐκ ἔσονται, οἱ γὰρ βασιλεῖς καὶ οἱ μέγιστοι αὐτῆς ἔσονται εἰς ἀπώλειαν.* Verba יְהוָה אֱלֹהֵינוּ aliter quidem explicuit, sed haud incommode; Proinde nulla justa est causa cum Rever. LOWTH, nomen עֲרִיב ad præcedentem versum relegandi, Ievi facta mutatione in עֲרִיב, quod quidem depressiorem locum significare poterit, quemadmodum Jerem. XVII. 6, hoc autem loco minime quadrabit, in quo parallelismus jubet aliquod tale cogitare nomen, quod Principis personam denotare possit, עֲרִיב autem in origine, *candidum, album*, hinc in Arabismo Korani de discipulis Christi usurpatum, ad Principis dignitatem jure refertur; Atque sic plerique ex antiquis.

Vers. 17. Alexandrinum allegat DOED. atque LOWTH pro mutanda lectione עֲרִיב in עֲרִיב ὁ κυριος αυτοις ενετειλατο, και το πνευμα αυτη συνηγαγεν αυτα. Sed dubium maxime remanet, utrum aliter legerit Græcus, licet Ironomen עֲרִיב ex Hebræorum Vatum more Emphatico sumat sensu de Deo; confer. Deut. XXXII 39 Jes. XXXV. 8. Præceserat jam antea nomen Jehovah, in verbis עֲרִיב אֱלֹהֵינוּ, quare in subsequētib; haud inepte subintelligi poterit,

Caput. XXXV.

Vers. 2. Pro eo, quod in textu legitur עֲרִיב *latabitur*, Græcus cogitasse videtur nomen Jordanis fluvii,
He-

Hebrais יררן; nec dissimulandum est, commode hunc fluvium posse cum ceteris nominibus montium adscisci ad gaudia illa festiva celebranda; interim tamen cum totum hoc interpretamentum ceteris Interpretibus inauditum sit, textusque eodem carere possit, non est quod Masorethica lectio sollicitetur:

Vers. 8. Male & sine textus consensione Græcus ררן ררן ita ex conjectura transtulit: εδὲ εἶπεν ἐκεῖ ἕδος ἀκαθάρτος, quum tamen textus ipse elegantissimum hunc inferat sensum: *Ipsè ille* (h. e. Deus) *præibit* *hos in via*, lucis instar ducet omnes in rectam viam. Quin hæc, ut multa alia in scriptis Prophetiis, Messiana tangant tempora, sobrius nemo dubitabit.

Caput. XXXVI.

In constituendo textu hodierno hujus & sequ. Capitulum, historiam expeditionis Senacheribi contra Judaicum imperium regemque Hiskiam continentium, dissentiunt Critici maxime eam ob causam, quod tota hæc historia totidem fere verbis, sed paululum immutatis legatur II Regum XVIII sequ. & II Chron. XXXII. veteres autem translatores videantur textum Jesaiæ ex parallelis locis aliquantum correxisse; quare etiam medicam velut ad-moverunt manum hodierni sagacissimi viri ad exactiorem convenientiam utriusque loci obtinendam. Hinc factum est, ut quod vers. 5. hujus Cap. legatur: אֲנִי in Prim. persona, nec incommode, ex II Reg. XVIII 20 in אֲנִי secund. pers. quam Syr. & Alex. expresit, emendare studeant; vers. 7. תָּאֲמַר in singul. num. ad pluralem תָּאֲמָרוּ ex Alexandr. Chald. & parall. Regum libro flectant; vers. 19. copulativam particulam וְ ex וְ eadem de